

Vergaderjaar 2016–2017

34 550 IIA

Vaststelling van de begrotingsstaat van Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2017

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGRO- TINGSVOORSTEL	2
B.	DE BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	Leeswijzer	3
2.	De beleidsartikelen	4
	Artikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer	4
	Artikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement	7
	Artikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer	9
	Artikel 4. Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer	15
3.	Het niet-beleidsartikel	17
	Artikel 10. Nominaal en onvoorzien	17
4.	Bijlage	18
4.1	Verdiepingsbijlage	18

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGS- VOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het wetsartikel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

S.A. Blok

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

Indeling van de begroting

Deze begroting is opgebouwd uit 4 beleidsartikelen en 1 niet-beleidsartikel. In beleidsartikel 1 komt de Eerste Kamer aan bod. In beleidsartikel 2 komen de (oud) leden van de Tweede Kamer en het Europees Parlement aan bod, beleidsartikel 3 betreft de Tweede Kamer en beleidsartikel 4 heeft betrekking op interparlementaire activiteiten van zowel de Eerste als Tweede Kamer. Het niet-beleidsartikel betreft nominaal en onvoorzien.

De beleidsartikelen zijn als gevolg van Verantwoord Begroten, ingedeeld in de volgende paragrafen:

- A. Algemene doelstelling
- B. Rol en verantwoordelijkheid
- C. Beleidswijzigingen
- D. Tabel budgettaire gevolgen van beleid
- E. Toelichting artikelonderdeel

De begroting IIA valt onder het regime van kleine begrotingen, dit betekent dat er geen apart centraal apparaatartikel opgenomen hoeft te worden.

Budgettaire gevolgen van beleid

Juridisch verplicht/budgetflexibiliteit

In de tabellen budgettaire gevolgen van beleid is geen informatie opgenomen over de budgetflexibiliteit, omdat het grotendeels apparaats-uitgaven betreft.

2. DE BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1. Wetgeving en controle Eerste Kamer

A Algemene doelstelling

De Eerste Kamer vormt samen met de Tweede Kamer de Staten-Generaal. De voorzitter van de Eerste Kamer is tevens voorzitter van de Verenigde Vergadering van de Staten-Generaal.

De kerntaken van de Eerste Kamer liggen in het, als sluitstuk van de wetgevingsketen, toetsen van voorgenomen wetgeving en het controleren van de regering. De Eerste Kamer besteedt daarbij bijzondere aandacht aan de beoordeling van de wetgevingskwaliteit. Voorts heeft de Eerste Kamer taken op het terrein van de Europese wetgeving en het Europese beleid. Deze zijn door de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon in omvang en intensiteit toegenomen.

De algemene doelstellingen van de Eerste Kamer liggen op het terrein van een adequate wetgeving en controle, hetgeen verder is te operationaliseren naar een adequate toetsing van de kwaliteit van wet- en regelgeving, een adequate controle van het regeringsbeleid, transparantie over de taken en de uitvoering daarvan, en toereikende voorzieningen in een effectieve en efficiënte organisatie.

Voorts participeert de Eerste Kamer in het kader van internationale samenwerking en parlementaire diplomatie in parlementaire assemblees van internationale organisaties en onderhoudt zij contacten met parlementen en regeringen van andere staten.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De Colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de Colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie.¹

De Eerste Kamer vormt de voorlaatste schakel in de keten van het wetgevingsproces. Mede-actoren in het proces zijn, voorafgaand aan de bekrachtiging van een aanvaard wetsvoorstel door het Staatshoofd, respectievelijk de Ministerraad, de Raad van State en de Tweede Kamer. De controle op het regeringsbeleid voltrekt zich in interactie met de regering. Uit hoofde van het Verdrag van Lissabon is de Eerste Kamer betrokken bij de voorbereiding van Europese wetgevings- en beleidsvoorstellen. De taken van de Eerste- en Tweede Kamer op dit terrein zijn gelijk. Binnen de nationale context voert de Eerste Kamer overleg met de regering over de regeringsinzet bij de voorbereiding van Europese wetgeving.

C Beleidswijzigingen

Gegeven de algemene doelstelling worden jaarlijks accenten gelegd. Voor 2017 ziet de Eerste Kamer de volgende bijzondere aandachtspunten:

1. Europese samenwerking
2. Verdere ontwikkeling digitaal parlement
3. Beheer gebouwen

¹ Comptabiliteitswet 2001, artikel 19.

Europese samenwerking

Op Europees vlak vindt intensievere samenwerking plaats op het niveau van de Speakers Conference (voorzitters van nationale parlementen en het Europees parlement), de Interparlementaire Conferentie die toezicht houdt op het Gemeenschappelijke Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB) van de Europese Unie en op het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB), de interparlementaire samenwerking in het kader van het Verdrag inzake Stabiliteit, Coördinatie en Bestuur in de Economische en Monetaire Unie, de COSAC en in interparlementaire samenwerking en uitwisseling van informatie op velerlei beleidsterreinen.

Verdere ontwikkeling digitaal parlement

De Eerste Kamer is het eerste parlementaire huis ter wereld dat agenda's en vergaderstukken in beginsel uitsluitend digitaal (via de «Eerste Kamer App») aan haar Leden aanbiedt. In het content management systeem en de websites van de Kamer zijn belangrijke wijzigingen doorgevoerd. De digitalisering van de stukkenstroom wordt, ook buiten het kader van het vergadercircuit, de komende jaren nog verder verfijnd.

Beheer gebouwen

In 2014 en 2015 is de basis gelegd voor een plan tot een grootscheepse renovatie van de gebouwen aan het Binnenhof. Ook voor het gebouw van de Eerste Kamer is een renovatie (met name ook installatietechnisch) op termijn noodzakelijk. Onder de auspiciën van een Stuurgroep treft het Rijksvastgoedbedrijf in 2017 verdere voorbereidingen voor een grondige renovatie van het gebouw van de Eerste Kamer, als ook de gebouwen van de andere instellingen die aan het Binnenhof gevestigd zijn.

D1 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 1 Wetgeving en controle EK

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verplichtingen:	11.047	13.466	11.940	11.952	11.954	11.956	11.961
Uitgaven:	11.017	13.466	11.940	11.952	11.954	11.956	11.961
1.1 Apparaat Eerste Kamer	7.086	9.772	8.260	8.271	8.273	8.275	8.280
1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer	3.368	3.621	3.607	3.608	3.608	3.608	3.608
1.3 Verenigde vergadering	563	73	73	73	73	73	73
Ontvangsten:	213	197	140	140	140	140	140

E Toelichting artikelonderdeel

1.1 Apparaat Eerste Kamer

Dit artikelonderdeel bestaat uit personele en materiële componenten voor exploitatie en beheer van de Eerste Kamer.

Budgettaire ontwikkeling

De onderhavige raming gaat ervan uit dat de werkzaamheden van de Eerste Kamer in 2017 zullen worden voortgezet met inachtneming van de aanpassingen zoals die in de achterliggende jaren zijn doorgevoerd. Er

zijn, in het licht van de precaire situatie van 's Rijksfinanciën, geen middelen geraamd voor grote nieuwe projecten in 2017.

De Eerste Kamer stelt zich op het standpunt dat het zich als zelfstandige begrotingsautoriteit en de eerder op dat vlak tussen regering en Kamer gemaakte afspraken, niet gebonden acht aan een van regeringswege voor de Kamer vastgestelde taakstelling, maar zorgvuldig zal ramen, rekening houdend met de toestand van 's Rijksfinanciën.

1.2 Vergoeding voorzitter/Leden Eerste Kamer

Door de WKR (werkkostenregeling) zal deze post structureel lager zijn dan in het verleden (voor de invoering in het jaar 2013).

1.3 Verenigde vergadering

Ieder jaar vindt op de derde dinsdag in september Prinsjesdag plaats. Dit is de Verenigde Vergadering en de bijbehorende kosten. De Eerste Kamer organiseert (en betaalt) deze dag.

Ontvangsten

Deze bestaan voornamelijk uit restaurant-opbrengsten en terugbetalingen door de betreffende fracties van de Eerste Kamer van teveel uitgekeerde voorschotten aan deze fracties.

Artikel 2. Uitgaven ten behoeve van leden en oud-leden Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement

A Algemene doelstelling

Onder dit artikel worden rechtspositionele uitgaven aan leden en oud-leden van de Tweede Kamer, alsmede hun nagelaten betrekkingen, evenals de schadeloosstelling aan de Nederlandse leden van het Europees Parlement geraamd.

Zorgdragen voor uitbetalingen i.v.m. wettelijke regelingen

De Tweede Kamer draagt ingevolge de Wet schadeloosstelling leden Tweede Kamer (Stb. 1997, 250), de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Stb. 1969, 594) en de Wet schadeloosstelling leden Europees Parlement (Stb. 1979, 379) zorg voor de uitgaven uit hoofde van:

- schadeloosstelling leden Tweede Kamer (artikel 2.1);
- reis- en overige kostenvergoedingen leden Tweede Kamer (artikel 2.1);
- wachtgelden oud-leden Tweede Kamer (artikel 2.2);
- pensioenen oud-leden en hun nabestaanden (artikel 2.2);
- schadeloosstelling Nederlandse leden van het Europees Parlement (die niet door het Europees Parlement betaald worden) (artikel 2.3).

Aan deze activiteiten zijn de volgende kengetallen (aantallen gerechtigden) verbonden.

Tabel: aantallen gerechtigden pensioenen en wachtgelden oud-leden					
Aantallen deelgerechtigden	2011	2012	2013	2014	2015
Pensioenen oud-leden	423	433	452	455	460
Wachtgelden oud-leden	72	89	66	55	36
Totaal	495	522	518	510	496

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De Colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de Colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie.²

C Beleidswijzigingen

Geen.

² Comptabiliteitswet 2001, artikel 19.

D1 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 2 Uitgaven tbv van (oud) leden Tweede Kamer en leden EP

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verplichtingen:	28.227	30.209	31.675	30.647	30.133	30.133	30.133
Uitgaven:	28.178	30.209	31.675	30.647	30.133	30.133	30.133
2.1 Schadeloosstelling	19.304	20.038	19.986	19.991	19.993	19.993	19.993
2.2 Pensioenen en wachtgelden	8.775	10.068	11.586	10.553	10.037	10.037	10.037
2.3 Schadeloosstelling Europarlementariërs incl tegemoetkoming ziektekosten	99	103	103	103	103	103	103
Ontvangsten:	51	86	86	86	86	86	86

E Toelichting artikelonderdeel

2.1 Schadeloosstelling

Op dit artikelonderdeel staan de uitgaven voor de schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer.

2.2 Pensioenen en wachtgelden

De verhoging van artikel 2.2 pensioenen en wachtgelden in 2017 en 2018 houdt verband met de geplande Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Gebruikelijk is om het verkiezingsjaar te verhogen met € 1.500.000 en het jaar na de verkiezingen met € 500.000. De reden voor de ramingsbijstelling is het voorziene beroep op de wachtgeldregeling in het jaar na de verkiezingen.

2.3 Schadeloosstelling Europarlementariërs

Vanaf de zittingsperiode in het voorjaar van 2009 wordt de schadeloosstelling op twee leden na betaald door het Europees Parlement (en niet meer door de Tweede Kamer). Bij de verkiezingen van 2014 is één van deze twee leden herkozen en de schadeloosstelling van deze Europarlementariër drukt zeker nog tot de volgende verkiezingen van het Europees Parlement op de begroting van de Tweede Kamer.

Ontvangsten

De ontvangsten op dit onderdeel hebben betrekking op de verrekening van neveninkomsten.

Artikel 3. Wetgeving en controle Tweede Kamer

A Algemene doelstelling

Als volksvertegenwoordiging heeft de Tweede Kamer twee hoofdtaken: controle van de regering en (mede)wetgeving. Deze taken vloeien voort uit de grondwetsartikelen 50 (vertegenwoordiging van het gehele Nederlandse volk), 65 tot en met 72 (werkwijze), 81 tot en met 87 (wetgeving), 105 (begrotingen), 137 en 138 (grondwetgeving) en enkele andere (grond)wetsartikelen.

De ambtelijke diensten

De ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer heeft als missie het ondersteunen van het constitutioneel proces. Dit wil zij verder versterken door middel van het bieden van een politiek neutrale, adequate en innovatieve ondersteuning van de Kamerleden in alle facetten van hun werk als volksvertegenwoordiger. De politieke prioriteiten, zoals door de Kamer bepaald, zijn daarbij leidend.

Werkwijze Kamer

In de bij de behandeling van de raming 2016 ingediende motie-Segers c.s. (34 183, nr. 29) werd het Presidium verzocht de mogelijkheden te onderzoeken van een algemeen overleg van bijzondere aard waarbinnen moties kunnen worden ingediend, en de Kamer over de uitkomsten daarvan voor het herfstreces te informeren. In het najaar van 2015 heeft het Presidium daartoe belangstelling geïnventariseerd onder alle vaste en algemene Kamercommissies om deel te nemen aan een experiment waarbij de mogelijkheid zou worden geboden om tijdens tevoren afgesproken algemeen overleggen moties in te kunnen dienen. Op de vaste commissies voor Veiligheid en Justitie (V&J) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) na hebben alle commissies daarbij direct aangegeven geen belangstelling te hebben voor deelname aan een dergelijk experiment. De vaste commissies voor V&J en VWS hebben het voorstel nogmaals overwogen maar uiteindelijk ook besloten af te zien van deelname. Het Presidium heeft daarmee uitvoering gegeven aan de motie-Segers c.s. en heeft vastgesteld dat er geen draagvlak bestaat voor verdere uitwerking van deze motie.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De Colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de Colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie.³

C Beleidswijzigingen

Speerpunten en aandachtspunten 2017

Het Presidium stelt de volgende speerpunten voor:

- Sterke informatiepositie Tweede Kamer en transparantie parlementair proces.

Onderstaande aandachtspunten moeten daaraan bijdragen:

- Professionalisering en flexibilisering van de ambtelijke organisatie;
- Betere ontsluiting digitale informatie;

³ Comptabiliteitswet 2001, artikel 19.

- Voorbereiding renovatie Binnenhofcomplex;
- Vergroten investeringsruimte binnen de begroting en
- Verkiezingen 2017.

• *Sterke informatiepositie Tweede Kamer en transparantie parlementair proces*

De Tweede Kamer is de rechtstreeks gekozen volksvertegenwoordiging van ons land en heeft een controlerende en medewetgevende rol. Bij die rol hoort ook de uitoefening van het budgetrecht en de controle op de begrotingsuitvoering. Een goede uitvoering van deze taken vergt een sterke, onafhankelijke positie van de Kamer. Adequate en tijdige informatievoorziening is daarbij van cruciaal belang. De informatievoorziening van de Kamer is dan ook een belangrijk speerpunt voor de voorliggende periode. Die informatiepositie kan op verschillende manieren worden versterkt. Bijvoorbeeld door initiatieven als regelmatige rappelling bij het uitblijven van antwoorden op schriftelijke vragen (zie ook de Voorzittersbrief d.d. 17 maart 2016), of door verheldering van de reikwijdte van de inlichtingenplicht van de regering op grond van artikel 68 GW, mede in relatie tot de WOB. Waar ook naar wordt gekeken, is hoe de kennis- en onderzoeksfunctie van de Kamer – naar voorbeeld van andere parlementen – (verder) kan worden uitgebreid, zodat wetenschappelijke informatie beter beschikbaar komt.

Een ander speerpunt ligt in de transparantie van het Kamerwerk. Het hoort bij een representatieve democratie om inzichtelijk te maken wat volksvertegenwoordigers – namens hun kiezers – doen en besluiten. Kamerleden hebben daarin zelf een verantwoordelijkheid, maar ook het instituut Tweede Kamer moet zo open mogelijk communiceren. Dat gebeurt bijvoorbeeld met nieuwe functionaliteiten zoals Debat Gemist en Debat Direct, die ervoor zorgen dat mensen Kamerdebatten ook op afstand kunnen volgen en worden voorzien van relevante achtergrondinformatie. In 2017 worden Debat Gemist en Debat Direct verder geperfectioneerd.

In het verlengde van een grotere transparantie is er aandacht voor de toegankelijkheid van de Kamer. De Kamer is van iedereen, voor iedereen; iedereen moet zich er welkom voelen om debatten bij te wonen. In het huidige tijdsgewricht brengt dat, in fysieke termen, een zeker spanningsveld met zich mee; veiligheidsmaatregelen werpen per definitie drempels op. Dat neemt niet weg dat er jaarlijks zo'n 80.000 scholieren door ProDemos worden rondgeleid en de Kamer in totaal door zo'n 160.000 personen wordt bezocht.

De raming voor 2017 is tot stand gekomen tegen de achtergrond van de hierboven genoemde prioriteiten – een sterkere informatiepositie van de Kamer en een grotere transparantie van het parlementaire proces. Onderstaande aandachtspunten moeten daaraan bijdragen.

• *Professionalisering en flexibilisering van de ambtelijke organisatie*

De prioriteiten vragen om een professionele en flexibele ambtelijke organisatie, die goed en snel kan inspringen op de gevraagde veranderingen. De primaire taak van de ambtelijke organisatie bestaat immers uit de ondersteuning van Tweede Kamer bij de uitvoering van haar kerntaken: controle en wetgeving. De prioriteiten en aandachtspunten van de Tweede Kamer voor 2017 zijn dan ook richtinggevend voor de keuzes die binnen de ambtelijke organisatie worden gemaakt als het gaat om inzet van personeel en middelen. De aanbevelingen uit het ABD-rapport «Meer

verzakelijking en verdere professionalisering» dat betrekking heeft op de ambtelijke organisatie zullen in 2016 en 2017 worden geïmplementeerd. Daarbij zal de nadruk liggen op flexibilisering van de personele inzet en een sterkere focus op de kerntaken. Het personeel moet flexibeler kunnen worden ingezet als de vraag naar ondersteuning verandert en op plekken waar de werkdruk op een bepaald moment het hoogst is. Het gaat om flexibilisering van de inzet van het huidige personeel; er wordt niet beoogd om de verhouding tijdelijk/vast personeel te wijzigen. Tegelijkertijd werkt de organisatie aan de vereenvoudiging en de standaardisering van werkprocessen. Ook wordt de bestaande dienstverlening tegen het licht gehouden: zijn alle diensten nog nodig of kunnen ze efficiënter?

• *Betere ontsluiting digitale informatie*

De komende periode zijn geen grootschalige investeringen ten behoeve van nieuwe ICT-toepassingen te verwachten, alleen noodzakelijk onderhoud/aanpassingen aan de bestaande systemen Parlis en Vlos.

• *Voorbereiding renovatie Binnenhofcomplex*

De renovatie van het Binnenhof is een omvangrijk project, dat in 2017 veel aandacht en inzet vraagt van de organisatie. De Tweede Kamer zal haar wensen voor de renovatie en voor de inrichting van een tijdelijke locatie voor de Tweede Kamer duidelijk (moeten) maken. Denk hierbij aan de inrichting van de plenaire zaal en andere vergaderzalen, de werkplekken en beveiligingsaspecten. De renovatie biedt kansen op het terrein van openheid. Ook in de tussenliggende periode – op de tijdelijke locatie – is het van belang dat transparantie van het parlementaire proces wordt geborgd.

Het onderhoud van het Binnenhofcomplex vraagt om aandacht tot het moment van de renovatie. Welke investeringen zijn nog verantwoord en welke niet? Duidelijk is dat de renovatie van het Binnenhof een veelomvattend project is. Een goede samenwerking tussen de Kamerleden, fractiemedewerkers en de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer is daarvoor noodzakelijk.

Een en ander wordt in de komende periode nader uitgewerkt.

• *Beperkte investeringsruimte binnen de begroting*

De vrije investeringsruimte binnen de begroting van de Tweede Kamer is beperkt. Aanpassingen moeten binnen de bestaande financiële kaders worden vormgegeven. Dit vergt het maken van keuzes en beperkt de ruimte voor nieuwe ontwikkelingen, zoals de versterking van de kennis- en onderzoeksfunctie van de Kamer. De beveiliging van de Tweede Kamer is een bron van aanhoudende aandacht. Als oplossing wordt onder andere gestreefd naar een flexibeler inzet van mensen en middelen. Een voorbeeld hiervan is het vergroten van de inzetbaarheid van medewerkers binnen en tussen de afzonderlijke afdelingen, bijvoorbeeld door te werken in projectteams. Dit kan de externe inhuur terugdringen en levert daardoor een besparing op. Investeringen zullen scherper worden getoetst op de vraag of deze bijdragen aan een verbetering van het primaire proces.

• *Verkiezingen 2017*

Op 15 maart 2017 zijn de verkiezingen voor de Tweede Kamer. De verkiezingen brengen extra werkzaamheden met zich mee. Het gaat om praktische zaken als het begeleiden van nieuwe en vertrekkende Kamerleden, de inrichting van werkplekken, het verstrekken van toegangspassen

en mobiele apparatuur. Na vorige verkiezingen zijn goede ervaringen opgedaan met het zogeheten Ledenplein, waar nieuwe Kamerleden op één plaats en op één moment al hun zaken kunnen regelen. Het voornemen is om dit Ledenplein ook in 2017 in te richten. Door samenloop van de schadeloosstelling van de nieuwe leden en de wachtgelden voor de vertrekkende leden zijn de uitgaven in een verkiezingsjaar hoger dan in de tussenliggende jaren.

5. Risico's

• *Werkkostenregeling*

Sinds 2013 worden in het kader van de «werkkostenregeling» de reis- en overige kostenvergoedingen aan de Kamerleden netto uitbetaald. Hierdoor was er sprake van financiële vrijval op dit artikelonderdeel. Deze vrijval, waarvan het structurele karakter niet vaststaat, is in de afgelopen jaren ingezet voor de realisatie van diverse grotere (ICT)-projecten (digitaal parlement). Daarnaast heeft de Tweede Kamer de taakstelling van kabinet-Rutte I op de niet-beïnvloedbare politieke artikelen structureel ingevuld.

De toevoeging van andere Rijksorganisaties en de verlaging van de vrije ruimte van 1,5% naar 1,2% heeft in 2015 rijksbreed geresulteerd in een overschrijding. De Tweede Kamer heeft een eindheffing ontvangen van ruim € 2,4 mln (betaling vindt plaats in 2016).

• *Roemernorm*

In de motie-Roemer (Kamerstuk [32 360, nr. 5](#)) worden de uitgaven binnen het Rijk aan niet-formatief personeel begrensd op 10% van de gezamenlijke uitgaven op alle artikelen voor formatief en niet-formatief personeel. Concreet betekent dit dat de Tweede Kamer in een begrotingsjaar ongeveer € 4.000.000 mag uitgeven aan niet-formatief personeel. In 2015 is het de Tweede Kamer niet gelukt aan deze norm te voldoen.

Binnen de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer bevindt de Dienst Automatisering zich in een reorganisatie. Het Presidium tekent met nadruk aan dat verwacht moet worden dat de uitvoering van de motie-Roemer in 2016 én 2017 ernstig onder druk komt te staan. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de voorgenomen, gefaseerde uitbesteding van delen van de Dienst Automatisering ertoe leidt dat vacatures bij die dienst vooralsnog met tijdelijke, externe krachten worden opgevuld.

D1 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 3 Wetgeving/controler TK

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verplichtingen:	100.320	103.810	101.005	98.639	97.621	97.625	97.852
Uitgaven:	100.615	103.810	101.005	98.639	97.621	97.625	97.852
3.1 Apparaat Tweede Kamer	68.292	71.889	66.327	66.129	66.144	66.148	66.375
3.2 Onderzoeksbudget	180	2.218	2.190	2.182	2.182	2.182	2.182
3.3 Drukwerk	1.512	1.800	1.782	1.777	1.777	1.777	1.777
3.4 Fractiekosten	27.431	25.590	28.364	26.217	25.184	25.184	25.184
3.5 Uitzending leden	298	435	430	429	429	429	429
3.6 Parlementaire enquêtes	1.230	0	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	1.672	1.878	1.912	1.905	1.905	1.905	1.905
Ontvangsten:	5.845	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966

Overzicht van Risicoregelingen

Overzicht van garanties (bedragen x € 1.000)										
Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties 2015	Geraamd te verlenen 2016	Geraamd te vervallen 2016	Uitstaande garanties 2016	Geraamd te verlenen 2017	Geraamd te vervallen 2017	Uitstaande garanties 2017	Garantie plafond	Totaal plafond
3.4	Fractiekosten	10.076	0	987	9.089	0	200	8.889	8.889	8.889
Totaal		10.076	0	987	9.089	0	200	8.889	8.889	8.889

De garantie betreft de verstrekking op basis van de Regeling financiële ondersteuning fracties zoals deze van kracht was tot eind 2013. Tot eind 2013 werd 90% van het budget waar op grond van de grondslag uit de regeling via een voorschot aan de fracties overgemaakt. Als een fractie in het betreffende jaar geen beroep deed op het restant van 10%, dan werd dat deel omgezet naar een trekkingsrecht conform de bepalingen in de regeling. Een recht dat in latere jaren tot uitbetaling kan komen op verzoek van de betreffende fractie.

De regeling is per 1 januari 2014 gewijzigd, de fracties krijgen een voorschot van 100% en kunnen zelf een egaliseringsreserve opbouwen. Dit betekent dat er vanaf deze datum geen nieuwe trekkingsrechten worden opgebouwd.

E Toelichting artikelonderdeel

3.1 Apparaat Tweede Kamer

Dit artikelonderdeel bestaat uit personele en materiële componenten voor exploitatie en beheer van de Tweede Kamer.

3.2 Kennis en onderzoek

De Kamer beschikt over een bedrag voor uitgaven aan Kennis en Onderzoek om bijvoorbeeld parlementaire onderzoeken uit te voeren.

3.3 Publicatie officiële documenten

Op dit onderdeel staan de uitgaven gepland voor de publicatie van officiële documenten.

3.4 Fractiekosten

Op dit onderdeel staan de uitgaven gepland voor de fractiekostenregeling. Deze regeling is met ingang van 2014 gewijzigd. Het budget was gebaseerd op 90% bevoorschotting, terwijl in de nieuwe regeling 100% aan de fracties wordt overgemaakt.

3.5 Uitzending Leden

Op dit onderdeel staat het bedrag dat beschikbaar is voor commissies voor werkbezoeken aan het buitenland.

3.6 Parlementaire enquêtes

Op dit artikelonderdeel worden de uitgaven gepland voor parlementaire enquêtes. Op dit moment kan niet worden aangegeven of er in 2017 sprake zal zijn van (een) Parlementaire Enquête(s).

3.7 Bijdrage Prodemos

Jaarlijks betaalt de Tweede Kamer een bijdrage aan ProDemos voor de uitvoering van educatieve activiteiten. Hierover maken de Tweede Kamer en ProDemos jaarlijks afspraken.

Ontvangsten

De ontvangsten bestaan uit diverse posten. De omzet van het Restaurant-bedrijf, doorbelastingen aan derden en inhoudingen op lonen en salaris en ontvangsten voor zwangerschap- en bevallingsuitkeringen. Door de 100% bevoorschotting aan de fracties met ingang van 2014 is er geen sprake meer van afrekeningen vanaf 2014. Er staat nog een bedrag open van € 1,1 mln. uit oudere jaren. Verwachting is dat dit bedrag in 2016 wordt afgerekend.

Artikel 4 Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer

A Algemene doelstelling

Het onder dit artikel opgenomen budget ten behoeve van wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer betreft de kosten van interparlementaire activiteiten.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De Colleges voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de Minister en de Colleges, waarin recht gedaan wordt aan hun staatsrechtelijke positie.⁴

C Beleidswijzigingen

Geen.

D1 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 4 Wetgeving/controle EK en TK

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verplichtingen:	944	1.486	1.472	1.467	1.467	1.467	1.467
Uitgaven:	1.357	1.486	1.472	1.467	1.467	1.467	1.467
4.3 Interparlementaire betrekkingen	1.357	1.486	1.472	1.467	1.467	1.467	1.467
Ontvangsten:	0	23	23	23	23	23	23

E Toelichting artikelonderdeel

4.3 Interparlementaire betrekkingen

De raming van artikelonderdeel 03. «interparlementaire betrekkingen» heeft betrekking op de volgende onderdelen:

- uitzending Kamerleden naar internationale organisaties;
- aandeel Nederland in de kosten van interparlementaire organen;
- contacten tussen de parlementen van het Koninkrijk;
- ontvangst van buitenlandse parlementsleden en delegaties van internationale organisaties;
- de Nederlandse groep van de Interparlementaire Unie (IPU).

Kengetallen

In onderstaand overzicht zijn in meerjarig perspectief (2011–2015) de uitgaven met betrekking tot dit artikel opgenomen. Voorts zijn, afgeleid hiervan, gemiddelden per Kamerzetel (van Eerste en Tweede Kamer) opgenomen.

⁴ Comptabiliteitswet 2001, artikel 19.

Tabel gemiddelde uitgaven per lid					
Artikel 4: Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer (in € 1.000)	2011	2012	2013	2014	2015
totaal apparaat	–	–	–	–	–
<i>gemiddeld per zetel (225)</i>	–	–	–	–	–
Interparlementaire betrekkingen	1.066	1.029	1.384	1.799	1.357
totaal artikel 4	1.066	1.029	1.384	1.799 ¹	1.357
<i>gemiddeld per zetel (225)</i>	5	5	6	6	6

¹ De hogere uitgaven in 2013 en 2014 houden verband met de (voorbereidingen van) de organisatie door Nederland van de Parlementaire Assemblee van de NATO in november 2014 te Den Haag.

3. DE NIET-BELEIDSARTIKELEN

Beleidsartikel 10 Nominaal en onvoorzien

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verplichtingen:	0	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
Uitgaven:	0	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
10.1 Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
10.2 Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
10.3 Onvoorzien	0	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957

Toelichting artikelonderdeel

10.3 Onvoorzien

De Eerste Kamer stelt zich op het standpunt dat het zich als zelfstandige begrotingsautoriteit en de eerder op dat vlak tussen regering en Kamer gemaakte afspraken, niet gebonden acht aan een van regeringswege voor de Kamer vastgestelde taakstelling, maar zorgvuldig zal ramen. Een deel van de taakstellingen Rutte I en II is derhalve niet ingevuld. Het betreft een bedrag van € 0,52 mln. in 2016, € 0,64 in 2017 en € 0,70 mln. in 2018 en volgende jaren.

De taakstelling Rutte I op artikel 2 is door de Tweede Kamer aangemerkt als een taakstelling op een niet beïnvloedbaar artikel. De taakstelling oplopend van € 0,60 mln. in 2013 tot € 1,26 mln. in 2016 en volgende jaren staat nog open op dit artikel. De Tweede Kamer heeft de taakstelling Rutte II in de meerjarenraming verwerkt.

4. BIJLAGEN

4.1 Verdiepingsbijlage

In de onderstaande tabellen is bij de nieuwe mutaties voor het jaar 2021 tevens de extrapolatiestand voor het artikelonderdeel meegenomen.

Artikel 1 Wetgeving en controle EK

Uitgaven (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	13.061	11.708	11.716	11.717	11.719	0
1.1 Apparaat Eerste Kamer	9.477	8.124	8.133	8.134	8.136	0
1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer	3.511	3.511	3.510	3.510	3.510	0
1.3 Verenigde vergadering	73	73	73	73	73	0
Mutaties 1e suppletoire begroting 2016	127	-5	-5	-5	-5	0
1.1 Apparaat Eerste Kamer	120	-5	-5	-5	-5	0
1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer	7	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	278	237	241	242	242	11.961
1.1 Apparaat Eerste Kamer	175	141	143	144	144	8.280
waarvan:						
a. Toedeling loon- en prijsbijstellingstranche 2016	175	141	143	144	144	0
1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer	103	96	98	98	98	3.608
waarvan:						
a. Toedeling loonbijstellingstranche 2016	103	96	98	98	98	0
1.3 Verenigde vergadering	0	0	0	0	0	73
Stand ontwerpbegroting 2017	13.466	11.940	11.952	11.954	11.956	11.961
1.1 Apparaat Eerste Kamer	9.772	8.260	8.271	8.273	8.275	8.280
1.2 Vergoeding voorzitter/leden Eerste Kamer	3.621	3.607	3.608	3.608	3.608	3.608
1.3 Verenigde vergadering	73	73	73	73	73	73

Ontvangsten (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	79	79	79	79	79	0
Mutaties 1e suppletoire begroting 2016	118	61	61	61	61	61
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	79
Stand ontwerpbegroting 2017	197	140	140	140	140	140

Artikel 2 Uitgaven tbv van (oud) leden Tweede Kamer en leden EP

Uitgaven (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	29.396	30.901	29.894	29.391	29.391	0
2.1 Schadeloosstelling	19.561	19.558	19.557	19.557	19.557	0
2.2 Pensioenen en wachtgelden	9.735	11.243	10.237	9.734	9.734	0
2.3 Schadeloosstelling Europarlementariers incl tegemoetkoming ziektekosten	100	100	100	100	100	0
Mutaties 1e supplettoire begroting 2016	44	0	0	0	0	0
2.1 Schadeloosstelling	25	0	0	0	0	0
2.2 Pensioenen en wachtgelden	19	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	769	774	753	742	742	30.133
2.1 Schadeloosstelling	452	428	434	436	436	19.993
waarvan:						
a. Toedeling loon- en prijsbijstellingstranche 2016	452	428	434	436	436	0
2.2 Pensioenen en wachtgelden	314	343	316	303	303	10.037
waarvan:						
a. Toedeling loonbijstellingstranche 2016	314	343	316	303	303	0
2.3 Schadeloosstelling Europarlementariers incl tegemoetkoming ziektekosten	3	3	3	3	3	103
Stand ontwerpbegroting 2017	30.209	31.675	30.647	30.133	30.133	30.133
2.1 Schadeloosstelling	20.038	19.986	19.991	19.993	19.993	19.993
2.2 Pensioenen en wachtgelden	10.068	11.586	10.553	10.037	10.037	10.037
2.3 Schadeloosstelling Europarlementariers incl tegemoetkoming ziektekosten	103	103	103	103	103	103

Ontvangsten (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	86	86	86	86	86	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	86
Stand ontwerpbegroting 2017	86	86	86	86	86	86

Artikel 3 Wetgeving/controle TK

Uitgaven (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	97.421	97.449	95.124	94.116	94.120	0
3.1 Apparaat Tweede Kamer	67.858	65.177	64.970	64.970	64.974	0
3.2 Onderzoeksbudget	2.174	2.150	2.142	2.142	2.142	0
3.3 Drukwerk	1.789	1.771	1.766	1.766	1.766	0
3.4 Fractiekosten	23.248	26.023	23.926	22.918	22.918	0
3.5 Uitzending leden	432	427	426	426	426	0
3.6 Parlementaire enquêtes	0	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	1.920	1.901	1.894	1.894	1.894	0
Mutaties 1e suppletoire begroting 2016	2.508	- 233	- 233	- 227	- 227	0
3.1 Apparaat Tweede Kamer	2.517	- 233	- 233	- 227	- 227	0
3.2 Onderzoeksbudget	2	0	0	0	0	0
3.4 Fractiekosten	42	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	- 53	0	0	0	0	0
Mutatie amendement 2016						
3.4 Fractiekosten	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600
Nieuwe mutaties	2.281	2.189	2.148	2.132	2.132	97.852
3.1 Apparaat Tweede Kamer	1.514	1.383	1.392	1.401	1.401	66.375
waarvan:						
a. Toedeling loon- en prijsbijstellingstranche 2016	1.514	1.383	1.392	1.401	1.401	0
3.2 Onderzoeksbudget	42	40	40	40	40	2.182
waarvan:						
a. Toedeling loon- en prijsbijstellingstranche 2016	42	40	40	40	40	0
3.3 Drukwerk	11	11	11	11	11	1.777
waarvan:						
a. Toedeling prijsbijstellingstranche 2016	11	11	11	11	11	0
3.4 Fractiekosten	700	741	691	666	666	25.184
waarvan:						
a. Toedeling loon- en prijsbijstellingstranche 2016	700	741	691	666	666	0
3.5 Uitzending leden	3	3	3	3	3	429
waarvan:						
a. Toedeling prijsbijstellingstranche 2016	3	3	3	3	3	0
3.6 Parlementaire enquêtes	0	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	11	11	11	11	11	1.905
waarvan:						
a. Toedeling prijsbijstellingstranche 2016	11	11	11	11	11	0
Stand ontwerpbegroting 2017	103.810	101.005	98.639	97.621	97.625	97.852
3.1 Apparaat Tweede Kamer	71.889	66.327	66.129	66.144	66.148	66.375
3.2 Onderzoeksbudget	2.218	2.190	2.182	2.182	2.182	2.182
3.3 Drukwerk	1.800	1.782	1.777	1.777	1.777	1.777
3.4 Fractiekosten	25.590	28.364	26.217	25.184	25.184	25.184
3.5 Uitzending leden	435	430	429	429	429	429
3.6 Parlementaire enquêtes	0	0	0	0	0	0
3.7 Bijdrage ProDemos	1.878	1.912	1.905	1.905	1.905	1.905

Ontvangsten (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	4.966	4.966	4.966	4.966	4.966	0
Mutatie amendement 2016	- 1.000	- 1.000	- 1.000	- 1.000	- 1.000	- 1.000
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	4.966
Stand ontwerpbegroting 2017	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966	3.966

Artikel 4 Wetgeving/controle EK en TK

Uitgaven (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	1.482	1.468	1.463	1.463	1.463	0
4.3 Interparlementaire betrekkingen	1.482	1.468	1.463	1.463	1.463	0
Nieuwe mutaties	4	4	4	4	4	1.467
4.3 Interparlementaire betrekkingen	4	4	4	4	4	1.467
waarvan:						
a. Toedeling prijsbijstellingstranche 2016	4	4	4	4	4	0
Stand ontwerpbegroting 2017	1.486	1.472	1.467	1.467	1.467	1.467
4.3 Interparlementaire betrekkingen	1.486	1.472	1.467	1.467	1.467	1.467

Ontvangsten (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	23	23	23	23	23	0
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	0	23
Stand ontwerpbegroting 2017	23	23	23	23	23	23

Artikel 10 Nominaal en onvoorzien

Uitgaven (x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand ontwerpbegroting 2016	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	0
10.1 Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0
10.2 Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0
10.3 Onvoorzien	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	0
Mutaties 1e suppletoire begroting 2016	3.332	3.204	3.146	3.120	3.120	3.120
10.1 Loonbijstelling	3.057	2.938	2.882	2.856	2.856	2.856
10.2 Prijsbijstelling	275	266	264	264	264	264
10.3 Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Nieuwe mutaties	- 3.332	- 3.204	- 3.146	- 3.120	- 3.120	- 5.077
10.1 Loonbijstelling	- 3.057	- 2.938	- 2.882	- 2.856	- 2.856	- 2.856
waarvan:						
a. Toedeling loonbijstelling 2016	- 3.057	- 2.938	- 2.882	- 2.856	- 2.856	0
10.2 Prijsbijstelling	- 275	- 266	- 264	- 264	- 264	- 264
waarvan:						
a. Toedeling prijsbijstelling 2016	- 275	- 266	- 264	- 264	- 264	0
10.3 Onvoorzien	0	0	0	0	0	- 1.957
Stand ontwerpbegroting 2017	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957
10.1 Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0
10.2 Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0
10.3 Onvoorzien	- 1.781	- 1.912	- 1.957	- 1.957	- 1.957	- 1.957